

MARCIN WORBS

Wydział Teologiczny UO

Omówienie publikacji towarzyszącej wystawie o książce *Vom Geist der Liturgie* Romana Guardiniego

Niewątpliwie warto wciąż wracać myślą do postaci i dzieła Romana Guardiniego (1885–1968) – wybitnego filozofa, teologa i pedagoga. Wydaje się, że o wysokiej randze tego znakomitego myśliciela najlepiej zaświadczył jeden z największych współczesnych intelektualistów i moralnych autorytetów – papież Benedykt XVI, który w swoim ostatnim oficjalnym przemówieniu wygłoszonym jako urzędujący Biskup Rzymu, a więc w pewnym sensie w swoim duchowym testamencie, tj. w skierowanym do kolegium kardynalskiego słowie pożegnania, aż dwukrotnie zacytował tylko jednego teologa – właśnie Romana Guardiniego¹. Również obecny Ojciec Święty Franciszek w dotychczas przez siebie promulgowanych dokumentach kościelnego nauczania niejednokrotnie odwołuje się do pism Guardiniego². Niedawno postać Guardiniego została wyraźniej przypomniana poprzez rozpoczęcie jego procesu beatyfikacyjnego 16 grudnia 2017 r. w Monachium, a także w związku z przypadającą w bieżącym roku setną rocznicą ukazania się jego słynnej książki *Vom Geist der Liturgie* („O duchu liturgii”).

Ostatnia wspomniana okoliczność stała się okazją do przygotowania wystawy poświęconej kontekstom powstawania i recepcji tego bodaj najbardziej oryginalnego liturgicznego dzieła Guardiniego, które ukazało się na Wielkanoc w 1918 r. i było pierwszą pozycją w serii wydawniczej *Ecclesia orans*, redagowanej przez opata Ildefonsa Herwegena OSB z Maria Laach. Książka *Vom Geist der Liturgie* jest bardzo udanym przykładem publikacji o charakterze popularnonaukowym, która potrafi wzbudzić zainteresowanie zarówno fachowców w dziedzinie liturgii,

---

¹ BENEDYKT XVI, *Ansprache bei der Verabschiedung vom Kardinalskollegium*, w: TENZE, *Ich habe mich nie allein gefühlt*, Illertissen 2014², s. 101n.

² Dla przykładu: FRANCISZEK, *Laudato si'*, nr 105, 108, 115, 203 i 219; TENZE, *Evangelii gaudium*, nr 224.

jak i czytelników mniej zaznajomionych z liturgiczną teorią. W tym w dalszym ciągu wysoko notowanym i poczytnym dziele Guardini zajmuje się ważnymi zagadnieniami i fenomenami liturgicznymi, opisując je językiem nie tylko precyzyjnym i pięknym, ale i przystępnym.

Wystawa o książce *Vom Geist der Liturgie* jest pokazywana w znanych centrach związanych ongiś z ruchem liturgicznym oraz w ośrodkach naukowych w Niemczech i w Austrii od 16 września 2017 r. do 28 października 2018 r. Warto zauważyć, że istotny wpływ na urządzenie wystawy miało niespodziewane odkrycie, jakiego na początku 2013 r. dokonał prof. Martin Klöckener podczas przeprowadzki o. Angelusa Häußlinga OSB z Monachium do macierzystego opactwa w Maria Laach. Znalazł on wówczas listy Guardiniego pisane do historyka liturgii Cuniberta Mohlberga OSB w latach 1911–1961. W pismach tych zawarty jest wiele interesujących informacji, dotyczących powstawania owej „kultowej” książki ruchu liturgicznego, jaką była *Vom Geist der Liturgie*. Ponadto do przygotowania wystawy wykorzystano zachowaną w archiwum opactwa Maria Laach korespondencję opata Herwegena, kierowaną do wydawnictwa Herdera we Fryburgu Bryzgowijskim, odsłaniającą kulisy wydania dzieła Guardiniego, a także materiały znalezione w innych archiwach.

Urządzeniu wystawy towarzyszy opublikowanie książki-katalogu pt. *Vom Geist der Liturgie. 100 Jahre Romano Guardinis „Kultbuch“ der Liturgischen Bewegung* („O duchu liturgii. 100 lat Romana Guardiniego «kultowej książki» ruchu liturgicznego”), wydanej w ramach serii *Libelli Rhenani* Archidiecezjalnej i Katedralnej Biblioteki w Kolonii³. Książka składa się z dwóch części. W pierwszej z nich zamieszczono na ogół nieduże przyczynki, traktujące bądź o osobie i dziele Guardiniego, bądź o liturgii w ogóle. Autorami tychże nie tyle naukowo opracowanych, ile raczej spontanicznie sformułowanych osobistych refleksji są reprezentanci różnych generacji i wyznań. Do ich grona należą m.in.: autorka biografii Guardiniego Hanna-Barbara Gerl-Falkovitz, wspomniany już liturgista ze szwajcarskiego Fryburga i redaktor naczelny renomowanego periodyku „*Archiv für Liturgiewissenschaft*” Martin Klöckener, dyrektor Niemieckiego Instytutu Liturgicznego w Trewirze Marius Linnenborn, postulator w procesie beatyfikacyjnym Guardiniego Johannes Modesto, rosyjski kapłan Alexander Sukharev oraz salezjanin Helmut Zenz.

Drugą część publikacji stanowi ściśle pojmowany katalog wystawy, w którym przedstawiono początkowe „wędrowki Guardiniego poprzez krainę liturgii”, jak również ukazano ciekawe dzieje książki *Vom Geist der Liturgie*, uwzględniając

³ S.K. LANGENBAHN (red.), *Vom Geist der Liturgie. 100 Jahre Romano Guardinis „Kultbuch“ der Liturgischen Bewegung. Begleitpublikation zur Ausstellung in Maria Laach, Heiligenkreuz Hochschule Benedikt XVI., Burg Rothenfels, Trier, Köln und München*, Köln 2017.

przy tym rolę i wpływ takich znaczących postaci, jak: Cunibert Mohlberg OSB, Ildefons Herwegen OSB, Beda Kleinschmidt OFM i Carl Sonnenschein. W części tej wydrukowano m.in. znalezione niedawno listy Guardiniego do Mohlberga oraz do opata Herwegena (również w postaci odbitek rękopisów), a także zdjęcia pierwszych wydań książki. Ten interesujący materiał jest opatrzony objaśniającym komentarzem redaktora publikacji. Na podstawie zachowanych tekstów źródłowych udało się dokładnie odtworzyć chronologię powstania poszczególnych rozdziałów książki *Vom Geist der Liturgie* z ustaleniem dokonywanych w niej korekt i uzupełnień, jak również zrekonstruować szczegółowy harmonogram działań podjętych celem opublikowania dzieła przez wydawnictwo Herdera⁴. Dobrze się stało, że twórcy wystawy i redaktor publikacji w osobnym rozdziale zajęli się też genezą kojarzonego z Guardinim pojęcia *Liturgiefähigkeit* („zdolność do liturgii”), które zainspirowało niezwykle ważną i owocną dyskusję, toczoną po dziś dzień⁵. Ponadto na treść książki składa się wykaz niepublikowanych źródeł oraz bibliograficzny spis cytowanych publikacji.

Zarówno wystawa, jak i towarzysząca jej publikacja udostępnia do wglądu cenne, niejednokrotnie dotąd nieznanne, dokumenty. Można zatem polecić ten godny uwagi materiał wszystkim zainteresowanym bogatą, wszechstronną i wciąż aktualną spuścizną literacką Romana Guardiniego. Dokumentująca wystawę publikacja pomaga bowiem w znajdowaniu odpowiedzi na frapujące pytanie o to, co słynną książkę Guardiniego sprzed 100 lat uczyniło dziełem niezwykle popularnym, od pokoleń nadal czytany z pożytkiem i z podziwem.

---

⁴ S.K. LANGENBAHN (red.), *Vom Geist der Liturgie*, s. 165n.

⁵ Więcej na ten temat w: M. WORBS, *Wird der Mensch der Zukunft noch liturgiefähig sein?* w: J. WERBICK, M. WORBS (red.), *Der Christ der Zukunft. The Christian of the future* (Colloquia Theologica 15), Opole 2011, s. 139–151 ; TENZE, *Wyzwania soborowej reformy liturgicznej w ocenie Romana Guardiniego (1964)*, „Liturgia Sacra” 19 (2013) nr 2, (42), s. 289–300.